

АКМЕОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРА ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито роль акмеологічних технологій у професійній підготовці магістрів педагогічної освіти. Уточнено поняття "акмеологічна технологія". Виділено умови ефективності означених технологій у професійній підготовці магістрів педагогічної освіти.

Ключові слова: педагогічна технологія, акмеологічна технологія, професійна підготовка, магістр педагогічної освіти, саморозвиток.

В статье раскрыта роль акмеологических технологий в профессиональной подготовке магистров педагогической сферы. Уточнено понятие "акмеологическая технология". Выделены условия эффективности исследуемых технологий в профессиональной подготовке магистров педагогического образования.

Ключевые слова: педагогические технологии, акмеологические технологии, профессиональная подготовка, магистр педагогического образования, саморазвитие.

Semenyuk M. P. In the article the role of akmeological technologies is exposed in professional preparation of master's degrees of pedagogical education. A concept is specified "akmeological technology". The terms of efficiency of the noted technologies are selected in professional preparation of master's degrees of pedagogical education.

Keywords: pedagogical technology, akmeological technology, professional preparation, master's degree of pedagogical education, self-development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

В умовах євроінтеграції освіти пріоритетним завданням є підготовка фахівців нової генерації, здатних самореалізуватися в нових умовах, підвищення їх професійної зрілості, використання освітніх технологій, зорієнтованих на вияв творчих можливостей, формування готовності до вільного прояву професійних знань та здібностей.

Ученими досліджено питання педагогічних інтерактивних технологій, їх потенційні можливості в освітньому середовищі ВНЗ та професійній підготовці майбутнього педагога.

Однак зауважимо, що власне акмеологічні технології, їх змістова характеристика, можливості їх використання у професійній підготовці майбутнього педагога вивчені мало.

Суперечності між недостатньою розробленістю означеної проблеми в наукових джерелах та потребою її вирішення у педагогічному процесі ВНЗ актуалізують обраний нами аспект пошуку.

Формування цілей (постановка проблеми). Метою статті є узагальнення теоретичних положень щодо поняття "акмеологічні технології", висвітлення досвіду їх застосування у професійній підготовці майбутнього педагога.

Завдання публікації – узагальнити наявні теоретичні міркування щодо сутності поняття "акмеологічні технології";

виокремити власне тлумачення змісту досліджуваного феномену;

висвітлити аспекти застосування акмеологічних технологій у професійній підготовці магістра педагогічної освіти.

Аналіз наукових досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які опирається автор.

Поняття та зміст педагогічних технологій у взаємозв'язку з поняттями "акме", "педагогічна, професійна майстерність", "професійна зрілість", "педагогічні", "інтерактивні технології" знаходимо у працях Гури О.І., Деркача А.А., Зазикіна В.Г., Вихрущ В.О., Зязюна І.Н., Дубасенюк О.А., Данилової Г.С.,

Рибалко Л.С., Кузьміної Н.В., Левківського К.М., Ястребова С.І. та ін. Нас, передусім, цікавлять дослідження педагогічного змісту.

Виклад основних матеріалів дослідження. Без сумніву, акмеологічна технологія, педагогічна технологія, освітньо-виховні, інтегративні технології близькі за змістом та своїм функціональним призначенням. Об'єднуючим є концепт "технології". Різницю у змісті цих понять на нашу думку, треба вбачати у специфіці об'єкта, на який вони спрямовані, середовища, їх реалізації, мети використання, а також передбачуваному результату.

Зовнішньою відмінністю ж у змісті виділених понять є означення "інтегративні", "педагогічні", "акмеологічні", що віддзеркалюють своєрідність змісту кожного з феноменів і дозволяють їх диференціювати.

Водночас зауважимо, що надто складно окреслити педагогічний зміст згаданих категорій у зв'язку з тим, що кожний з них відображає певну своєрідність застосування. Відтак, ми усвідомлюємо, що в кожному із видів технологій можуть бути спільними методи, засоби, прийоми, механізми їх реалізації.

Суть акмеологічної технології науковці визначають на основі ключового поняття "акме" (вершина зрілості).

Вихідними у визначенні поняття "акмеологічна технологія" ми взяли ключові позиції Рибалко Л.С., Ястребова С.І. [1, с.149].

А саме::

1. Акмеологічна технологія є засобом професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя.

2. Акмеологічна технологія є процесом взаємодії учасників педагогічного колективу, спрямованого на створення умов для професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя.

3. Акмеологічна технологія – це інтегровані знання, які розширюють можливості професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя.

4. Акмеологічна технологія – це сукупність умінь професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя.

Згідно з авторським задумом, досліджуваний процес розглядається як педагогічна система, складові якої передбачають педагогічний вплив на становлення майбутнього фахівця.

Попередньо зазначимо, що акмеологічні технології ми розглядаємо як підсистему цілісної системи професійної підготовки магістра педагогічної освіти в умовах університету чи педінституту.

Акмеологічні технології у контексті гуманістичної парадигми освіти цілком правомірно трактувати як такі, що спрямовані на формування особистості педагога як найвищої цінності і водночас системи цінностей і правил поведінки його в освітньому середовищі. Відтак, акмеологічні технології сприяють моделювати і коригувати процес розвитку особистості фахівця як неповторної і унікальної цілісної цінності, діяльність якої в свою чергу спрямована на розвиток системи цінностей учня, студента.

Оскільки, "педагог – з'єднувальна ланка між дитиною і культурою, людина, яка веде до світу культури (цінностей) [2, с.227].

Природно, що функціонально-операційний зміст акмеологічних технологій пов'язаний із специфікою профільної підготовки фахівця.

У контексті нашого дослідження – це підготовка професійно зрілого магістра педагогічної освіти.

У визначенні структурного змісту акмеологічної технології в нашому випадку вихідним є педагогічний вплив, як системостворювальний чинник, що ініціює активність особистості у взаємодії з освітнім середовищем.

Оскільки взаємодія педагога і учнів відбувається на різних рівнях: професійному та особистісному, акмеологічна технологія повинна передбачати розвиток професійних та особистісних якостей. Тут же додамо, ми погоджуємося з думкою А.Деркача, що недостатньо вважати операційними засобами лише здібності, навички, вміння, педагогічні якості майбутнього вчителя, важливо акцентувати увагу й на формуванні педагогічної свідомості й самосвідомості, педагогічному мисленні" [3, с.151].

Функціональне призначення акмеологічних технологій ємко і чітко визначене Н.Кузьміною, яка вважає, що "вони дають можливість навчити студентів професійно сприймати освітнє середовище, аналізувати освітні системи, розуміти процеси, які відбуваються в них, сприяти бажаним і не допускати небажаних учнівських результатів" [4, с.115].

Домінантою ми визначаємо позицію, що "акмеологічна технологія сприятиме майбутньому педагогу в оволодінні професією, її тонкощами, забезпеченню входження майбутнього викладача педагогіки у професію (адаптації).

З цією метою при вивченні педагогічних дисциплін на 6 курсі (спеціальність "Початкове навчання", магістри) таких, як "Аксіологія педагогічної освіти", "Професійно-педагогічний тренінг", "2 педагогічні основи професійно-комунікативної компетентності педагога" ми передбачали не тільки ґрунтовне засвоєння теоретичних понять, а й формування у студентів прикладних умінь: виступати перед аудиторією, спілкуватися у різних формах, вести діалог, дискусію, вирішувати педагогічні задачі та ситуації, проводити заняття (лекції, практичні заняття, батьківські збори тощо).

З метою діагностики сформованості рівня професійної компетентності студентів наприклад, на першому ж практичному занятті із студентами шляхом анкетування ми виявили: розуміння понять "професійна компетентність", "професійна спрямованість", "комунікативна компетентність", "компетенція", "акмеологічна технологія".

Результати анкетування засвідчили, що більшість студентів розуміють суть поняття "технологія", "Професійна спрямованість" у контексті педагогічної діяльності. Однак частина студентів не змогла дати вичерпної відповіді стосовно розуміння змісту "комунікативна компетентність", "акмеологічна технологія". Хоча вони виявляли розуміння суті категорій "акме", "комунікативний". Не всі студенти диференціювали поняття "компетентність", "компетенція" (25% опитаних). Краща картина була у

студентів денної форми навчання, гіршою вона виявилась у тих, хто навчався заочно.

Це дало нам змогу визначити хід подальшої роботи.

Вихідної тезою у організації діяльності на практичних та семінарських заняттях з групою магістрів ми визначили: від засвоєння педагогічних теорій, понять, спостережень за навчально-виховним процесом, активного залучення (шляхом імітації, драматизації, рольової гри тощо) до педагогічного процесу під час практик, аудиторних занять – такий шлях до Акме кожного майбутнього педагога.

До магістратури (бакалаврат, спеціаліст) ми широко практикували тренінгові заняття у педагогічному процесі.

При вивченні дисциплін "Технології інтерактивного навчання", "Професійно-педагогічний тренінг", "Аксіологія педагогічної освіти", "Педагогічні засади професійно-комунікативної компетентності" провідними у магістрів стали заняття у формі тренінгів як складової інтерактивних, відтак і акмеологічних технологій.

Акцентуємо, ми переконані, що всі технології, і організація і зміст яких спрямовані на підвищення професіоналізму майбутнього педагога, є за суттю і функціональним призначенням акмеологічним.

Ми використовували інтелектуальний, комунікативний тренінг, тренінгові заняття у формі ділових, рольових ігор (наприклад, "Ви – директор педагогічного коледжу", "Ви – завідувач центром естетичного виховання", "Ви – викладач педагогіки педінституту"), дискусій, мозкових штурмів тощо.

Застосування ігрових тренінгових технологій дало можливість реалізувати такі завдання:

- відпрацювання та закріплення ефективних моделей пізнання та самопізнання;
- максимальна стимуляція пізнавальної активності та самостійності студентів через постановку перед ними пізнавальних завдань;
- обмін досвідом та використання ефекту взаємодії;

- навчання розумінню невербального спілкування (тези, поза, міміка, тести, жести), аналізу і оцінки поведінки партнерів;
- оволодіння способами встановлення контакту в різних ситуаціях спілкування;
- відпрацювання способів ефективного розуміння інших людей, себе і взаєностосунків між людьми;
- розширення діапазону творчих здібностей;
- навчання "вирівнювання" емоційного стану свого і партнера, підвищення емоційної стабільності і зниження емоційної напруги, дискомфорту, невпевненості;
- корекція Я – концепції кожного учасника тренерської групи;
- активізація процесу самопізнання та самоактуалізації особистості.

Тренінгові заняття у системі акмеологічних технологій ми розглядаємо тими ефективними формами роботи, що забезпечують взаємодію, взаємообмін, активний пошук кожному студенту адекватних форм поведінки та їх закріплення, самовираження, самореалізації, самооцінки, самовдосконалення.

У зв'язку із конкретними умовами розвитку, життєдіяльності особистості, прояву її потенційних можливостей розрізняється вид середовища.

У контексті нашого дослідження ми вживаємо термін "освітньо-виховне середовище", яке розуміємо так: "це спрямована у ВНЗ система реальних і потенційних сфер розвитку та вияву особистісних і професійних якостей майбутнього фахівця, що передбачає активну діяльність, спрямовану на постійне вдосконалення як змісту компонентів середовища, так і внутрішнього потенціалу особистості" [5,с.29].

Домінантним у забезпеченні успішного впливу освітньо-виховного середовища на особистість студента ми вважаємо такі характеристики: відкритість, спрямування на особистість орієнтованого, творчого, активного фахівця.

Ми усвідомлюємо, що вся діяльність навчального закладу, відтак його освітньо-виховне середовище повинні бути підпорядковані ідеї становлення особистості фахівця як індивідуальності, так і професіонала.

Ми переконалися, що освітньо-виховне середовище в цілому для студента повинно стати таким, де він відчуває себе комфортно, захищено, де панує атмосфера взаємодії, взаємодопомоги, взаємопідтримки.

Позитивним моментом на сучасному етапі в педагогічному процесі ВНЗ, безумовно, є модульно-рейтингове навчання, згідно з вимогами якого значне місце займає самостійна робота, ІНДЗ.

Отже, при вивченні вищезазначених навчальних дисциплін індивідуальні завдання носять творчий характер, із передбаченням самостійного пошуку, ініціативи, вияву вмінь робити узагальнення, висновки, пропозиції. При цьому важливо враховувати рівень підготовки студента, його потенційні можливості, бажання (завдання обираються добровільно, є можливість вибору).

Зазначимо, предметні знання магістрів зазвичай глибокі й різнобічні, тому переважати можуть самостійні роботи й завдання.

Практика переконує, вірогідність створення працездатної доброзичливої й сприятливої психологічної атмосфери на заняттях залежить від вищезначеного, а також професійного педагогічного управління з боку викладача. Головне завдання викладача – допомогти студенту увійти у вибрану роль, спрямувати його, побачити кращі якості у студента, виявити їх, підтримати і повірити у його можливості.

так, на заняттях з "Аксіології педагогічної освіти" студенти самостійно обирали теми для підготовки шляхом жеребкування. У такий же спосіб під час проведення занять вони вибирали ролі доповідача, опонентів, рецензентів, аналітиків, оптимістів, песимістів. Один студент виступав у ролі доповідача, інші – згідно обраних. Кожен мав право висловити свої міркування, судження, власну думку, оцінити відповідь товариша, дати рекомендації чи зробити зауваження.

Заздалегідь всі були попереджені: критикують чи вказують на мовні огріхи, недоречності, недостатню підготовку з метою допомогти, підтримати, підвищити рівень активності кожного, самоутвердження, самореалізації свого "Я" особистісного та професійного, саморегуляції, самопізнання, самоорганізації, самоконтролю.

Ми намагалися розвивати у студентів ораторські, комунікативні здібності, вдосконалювати всі складові педагогічної майстерності, а передусім, формувати власну ефективність – почуття самоповаги й власної гідності.

Так, ми запропонували студентам під час вивчення курсу "педагогічні засади професійно-комунікативної компетентності" проект "Професійно-комунікативні сходи". На занятті кожен студент звітувався у контексті програми навчальної дисципліни, які комунікативні вміння, здібності сформував у собі, вдосконалив, що з цією метою робив: працював з комп'ютером чи в бібліотеці, виконував вправи із самовдосконалення тощо.

Стратегічна мета подібних проектів – формувати особистість майбутнього педагога, здатну до саморозвитку.

Тут же обмінювалися думками, враженнями, досвідом. Під час захисту проекту зверталася увага і на те, що зробив студент і на форму, зміст поданого звіту, вміння висловлюватися, критично мислити, передавати жестами, мімікою, виразом обличчя, рухами ті чи інші ситуації.

Зауважимо, що названий проект був лише доповненням (не обов'язковою формою роботи) до основних методів та прийомів. Однак студентам сподобалася ця форма роботи, і в кінцевому підсумку вирішили підготувати проект "Семестр" (дисципліна вивчається лише в 9 семестрі). У проекті взяли участь всі. На презентацію проекту були підготовлені цікаві фотоальбоми, листівки, запрошення на конференції, квитки на концерти, до театру, повідомлення про наукові конференції, цікаві зустрічі. Девіз проекту "Слово – подія нашого сокровенного життя" (П.Флоренський).

Під час презентації свого доробку в проекті кожен студент намагався показати більше, розповісти цікавіше, доступніше, яскравіше. Зверталася увага

на культуру мовлення, спілкування, науковість і професіоналізм висловлювань, самостійність та виваженість висновків, судження, рівень педагогічного мислення.

У нашій роботі переважали діалогові технології або технології з комунікативною спрямованістю. Власне з допомогою них створювалася атмосфера довіри, відкритості, закладалися основи комунікативної взаємодії, обміну думками, почуттями, цінностями. І як результат – кожен творив себе, своє "Я" особистісне і професійне. Ми дійшли загального висновку: вдало вибране слово, вміло сказане і подане справляє вагомий вплив на формування важливої складової професійно-педагогічної діяльності – комунікативної.

Ми показали лише кілька прикладів використання комунікативних технологій як складової у системі акмеологічних технологій і механізму впливу на професійну підготовку вчителя.

Зміст і методи викладання педагогічних дисциплін у магістрів у контексті вищеназаних технологій мали домінантне спрямування на вдосконалення професійно-комунікативної компетентності майбутнього фахівця.

Висновки. Ми переконані, що розмаїття акмеологічних технологій у поєднанні з ефективним педагогічним управлінням процесу їх застосування у ВНЗ принесе позитивні зрушення у професійному зростанні майбутнього педагога. Істотно суттєвим є застосування комунікативних технологій. Проте, зазначимо, що будь-яка технологія, спрямована на досягнення Акме педагога, є акмеологічною і заслуговує вивчення та поширення в практику професійної освіти.

Перспективами подальших дослідницьких пошуків бачимо доцільність вивчення акмеологічних технологій у контексті синергетичного підходу (міждисциплінарного напрямку); модифікацій означених технологій щодо їх упровадження в практику підготовки фахівців різних освітніх рівнів та спеціальностей, реалізації різновиду акмеологічних технологій стосовно вікових категорій.

Література.

1. Рибалко Л.С. Акмеологічні технології як засіб професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя/Л.С.Рибалко, С.І.Ястребов // Акмеологія – наука ХХІ століття: розвиток професіоналізму: Матеріали другої Міжнародної науково-практичної конференції. – К., 2008. – С.148-151.
2. Крижко В.В. Антологія аксіологічної парадигми управління освітою/Василь Васильович Крижко. – К.:Освіта України, 2005. – 440с.
3. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала //А.А.Деркач: - М.: Изд-во Московского психолого-социологического ин-та "Воронеж": НПО "МОДЕК", 2004. – 752с. – (Серия "Психология Отечества").
4. Кузьмина Н.В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования / Нина Васильевна Кузьмина. – М.: Исслед. центр проблемы качества подготовки специалистов, 2001. – 144с.
5. Мельник І.М. Потенційні можливості освітнього середовища ВНЗ у професійній підготовці вчителя початкових класів / І.М.Мельник, М.П.Семенюк//Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України: міжнародна науково-практична конференція 22-23 вересня 2009 р. – Зб. статей. – Ялта: РВВКГУ, 2009. – Ч.2. – С.29.

Семенюк М.П. Акмеологічні технології у підготовці магістра педагогічної освіти //Акмеологія в Україні:Наукове видання №1/2010. – Київ, 2010. – С.68-75.